

Samenvatting van de workshop tijdens de Inspiratie avond voor Leerkrachten d.d. 5 april 2016
van dr. Patrick de Zeeuw, gezondheidszorgpsycholoog/universitair docent
Afdeling Ontwikkelingspsychologie/ambulatorium Universiteit van Utrecht

Wat bedoelen we met het brein van een kind met gedragsproblemen?

Het is niet simpel, maar zeer complex omdat ieder kind met zijn eigen brein zich anders ontwikkelt in een eigen omgeving. Daarnaast is het niet zo dat je kan spreken van een enkel "defect" in het individuele brein: het is dus een oversimplificatie om van "het brein" van een kind met gedragsproblemen te spreken. Bedenk bijvoorbeeld ook dat de volgende factoren in de omgeving een grote rol spelen.

- De invloed van de omgeving op het kind zelf: binnen in het brein spelen de leerervaringen een grote rol; wat gebeurde er de vorige keer?
Het kind leert van zowel positieve als negatieve ervaringen. De ervaringen worden opgeslagen in het brein. En voordat een gedragsprobleem zichtbaar wordt, gebeurt er in het brein al van alles. De hersenen verwerken informatie over de situatie waarin het kind zich bevindt, je kunt je de vraag stellen of de situatie optimaal is afgestemd op de capaciteiten van het individuele kind.
- De invloed die de ideeën van de omgeving over gedragsproblemen kan hebben: wat zijn gedragsproblemen (wat versta je eronder?) en onder welke omstandigheden zijn ze er?
Ervaren anderen hetzelfde gedrag ook als een probleem?
Wanneer is het probleemgedrag er niet?
Wat zijn de reacties van de omgeving op dit gedrag?
Kun je met compassie en rust naar het kind blijven kijken?

Vaststellen van een diagnose ADHD en ODD

Als we het hebben over wetenschappelijke kennis over het brein en gedragsproblemen dan moeten we concluderen dat alles wat we weten is gebaseerd op onderzoek naar kinderen met een diagnose van ADHD of ODD. Het is de vraag of dat te generaliseren is naar kinderen met milde gedragsproblemen.

Een korte samenvatting over ADHD en ODD

Deze diagnoses worden vastgesteld met de DSM IV en vanaf 2017 met de DSM V. Hierin staan alle kenmerken van de verschillende psychiatrische stoornissen beschreven. Aan de hand van verschillende kenmerken wordt een diagnose gesteld. Deze diagnose is geen verklaring van de oorzaak van de stoornis.

De kenmerken van ADHD zoals o.a. hyperactiviteit, aandachtsproblemen en impulsiviteit zijn er vaak al van jongs af aan en zijn er in meerdere settingen zoals thuis, op de voetbalclub en op school.

Bij een kind met ODD is er sprake van moeilijk opvoedbaar en moeilijk stuurbaar. Het is erg ongehoorzaam en er zijn veel conflicten. Het kind kan zijn emoties zeer moeilijk reguleren. De problemen zijn niet geïsoleerd en bestaan gedurende lange tijd. Het kind laat gedrag zien dat niet passend is bij zijn leeftijd.

Ondanks dat er wel verschillen worden gevonden met behulp van hersenscans tussen groepen kinderen met en zonder deze diagnoses, hebben deze weinig waarde op het individuele niveau. Met een hersenscan kunnen we dus niet zien of er sprake is van ADHD of ODD.

Een diagnose wordt pas gesteld als het kind lijdt onder de problemen die het gedrag veroorzaken.

Als je kijkt naar alle kinderen in de groep dan zie je al hele grote verschillen in hun ontwikkelingen, zowel in hun mogelijkheden als in hun gedrag. Zeker op jonge leeftijd kunnen verschillen tussen kinderen heel groot zijn. Wees daarom voorzichtig met het geven van labels. Ook bij kinderen met ADHD en ODD zijn er zeer grote verschillen zichtbaar.

Waarmee en hoe kun je kinderen helpen?

Het belangrijkste is dat het kind weet dat jij op de hoogte bent van de problemen en dat jij wilt helpen. Dat het kind voelt dat het begrepen wordt en dat er samen afspraken gemaakt worden. Bespreek met het kind ook het gewenste gedrag

Controle van gedrag en impulsen

Bijvoorbeeld: samen geheim teken afspreken als het kind impulsief gedrag laat zien.

Problemen met de interne klok (dingen lijken langer te duren voor het kind)

Bijvoorbeeld: werken met time timer, kleurenklok ed.

Gevoeligheid voor beloningen

Kinderen met ADHD zijn vaak gevoelig voor een beloning als deze vaker gegeven wordt, sneller en specifiek gegeven wordt. Vertel er dus bij wat je vond dat het kind zo goed deed.

Bij kinderen met ODD is uit onderzoek gebleken dat zij veel meer baat hebben bij belonen dan bij straffen. Dit onderstreept dat het in het algemeen (dus bij alle kinderen) beter en effectiever is gewenst gedrag te belonen dan ongewenst gedrag te bestraffen.

Het Situatie Gedrag Gevolg Schema

Dit SGG schema is heel goed te gebruiken om na te gaan wat er aan de hand is met een kind. Je kan zo een goed inzicht krijgen in welke situaties, maar ook waar het gedrag vandaan kan komen. Welk gedrag laat het kind zien en wat zijn de gevolgen daarvan?

We kijken nog te veel naar het gedrag; we moeten kijken wat eraan vooraf is gegaan en wat de gevolgen zijn.

Situatie	Gedrag	Gevolg
Moment van de dag	Wat doet het kind exact?	Is er beloond?
Vrije situatie/stilwerkuur	(alsof je door een camera kijkt)	is er een verkeerde beloond?
Hoe is er gecommuniceerd?		
Zijn de regels duidelijk?		

Beschrijf de situatie, het gedrag en het gevolg nauwkeurig

Je kunt daarna de situatie verder analyseren aan de hand van hersenfuncties

Prikkelverwerking: sommige kinderen kunnen "overprikkeld" zijn door zaken buiten de lesstof.

Aandacht richten: klassiek probleem bij o.a. ADHD; is er niet te veel afleiding rond een kind? Onthouden: heb je het kind overladen met te veel informatie in één keer?

Begrijpen: frustratie door te hoog gegrepen lesstof kunnen gedragsproblemen versterken.

Planning: wordt het kind overvraagd op het gebied van gedragscontrole en executief functioneren?

Analyseer de beide G's aan de hand van hersenfuncties.

Zouden moeilijkheden op het gebied van impulscontrole, beloningsgevoeligheid of gevoel voor timing kunnen spelen

Je eigen SGG schema

Het is heel zinvol om voor jezelf ook een schema in te vullen. Voor jou is het gedrag van het kind namelijk de situatie en dan volgt daarop jouw gedrag, wat voor het kind het gevolg is van zijn of haar gedrag.

Dit biedt veel mogelijkheden om anders te gaan kijken naar het kind met het probleemgedrag en het normale gedrag.

Wat kun jezelf nog meer doen?

Het is helpend als je jezelf vragen durft te stellen over hoe jij het gedragsprobleem ziet.

Zie ik het kind nog wel?

Wat zie ik eigenlijk als het probleemgedrag?

Ben ik nog "mindful" of spring ik snel naar automatische gedachten over dit kind?

Kan ik het gedrag van dit kind nog tegen het licht van de normale ontwikkeling houden?

Wat zijn mijn mogelijkheden en onmogelijkheden?

Waar ben ik goed in, in de interactie met dit kind? Waar kan ik een bondje met het kind krijgen?

Ken ik de triggers en moeilijkheden in de ontwikkeling waar dit kind mee kampt?

Kan ik nog positief zijn en met compassie naar dit kind kijken?

Kan ik het kind nog zien met mogelijkheden tot veranderingen? (andere bril!)

Oefeningen om uit te proberen

- Gedrag systematisch observeren: turven.
- Video-opname van een veel voorkomende interactie.
- Stellen van een grens vergezeld laten gaan van de vraag: "Hoe kan ik je helpen om het te laten lukken?"
- SGG-schema's invullen: zijn er triggers te herkennen waar je wat aan kunt doen?
- Kan ik het gedrag dat ik verwacht van dit kind expliciet maken? Bekrchtig ik dat nog of lukt dat haast niet meer?
- Welke helpende gedachte kan ik voor mijzelf formuleren als ik merk dat ik moeite heb mijn geduld te bewaren?

Meer weten?

Informatieve websites

www.balansdigitaal.nl

www.gedragsproblemenindeklas.nl

Boeken

Ik ben toch té gek – Ivo Mijland

Gedragsproblemen in de klas – Anton Horeweg

Cursusaanbod BalansAcademy

Training Executieve functies

Workshop Structuur op school

Training Druk gedrag in de klas